

Erasmus+ Mobility Adult Education program

Németország, Marbach 2022.05.09 – 12.

Das Deutsche Literaturarchiv Marbach

Résztvevők: Cziráki Melinda (múzeumpedagógus, MKVM), Fekete Barbara (muzeológus, MKVM), Tóth Dóra Ágnes (muzeológus, PIM)

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (továbbiakban: MKVM) munkatársai valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum muzeológusa, Tóth Dóra Ágnes az Erasmus+ Adult Education programnak köszönhetően 4 napos tanulmányutat tett Németországban.

Az út elsődleges célja a Stuttgart melletti Marbachban működő Literaturmuseum der Moderne állandó és időszakos kiállításainak vizsgálata volt a pályázatban meghatározott szempontrendszer szerint. A 3 főből álló csoport jelenleg a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum Krúdy Gyula életét bemutató állandó kiállításának tartalmi és formai újragondolásán dolgozik Saly Noémi kurátor, nyugalmazott muzeológus irányításával.

Szeretnénk egy korszerű, és az MKVM kiállításaihoz illeszkedő új kiállítás megszületését elősegíteni, ehhez igyekeztünk új ötleteket gyűjteni.

A programot úgy állítottuk össze, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt a felnőtt-, a gyermek-tárlatvezetések és foglalkozások eszköztárát minél alaposabban megismerhessük a múzeum irodalmi témájú időszakos és állandó kiállításaiiban. Ebben segített bennünket Vera Hildenbrandt, intézményvezető-asszony, valamint Verena Staack, a múzeum múzeumpedagógusa.

Mindháromunk megfigyelési szempontjai eltérőek voltak, én a felnőtteknek szóló tárlatvezetési technikák, és kiállítási nyelv lehetőségeire figyeltem a vezetések, és a kiállításokban tett önálló séták során egyaránt.

A partnerintézmény kiválasztásában az irodalmi muzeológia és múzeumpedagógia vizsgálatának lehetősége volt az elsődleges szempont.

Konkrét megfigyelési szempontjaink a következők voltak:

- kiállítások által történő informális tanulás
- a múzeumpedagógusok által felnőttek számára felkínált programokon keresztül történő élménytelő, szórakoztató tanulás
- a muzeológusok által tartott tárlatvezetések vagy a közművelődési programok általi tanulás
- kiállítás technika, hogyan kapcsolja össze ez a múzeum a felnőttek tanulását, bevonását a kortárs témák bemutatásával
- kiállításkészítés és médiahasználat
- kiállítások, mint a tanulás eszközei

Literaturmuseum der Moderne

A múzeum általános bemutatását követően Vera Hildenbrandt, intézményvezető asszony körbevezetett bennünket az egyes kiállítótereken.

punktpunktommastrich

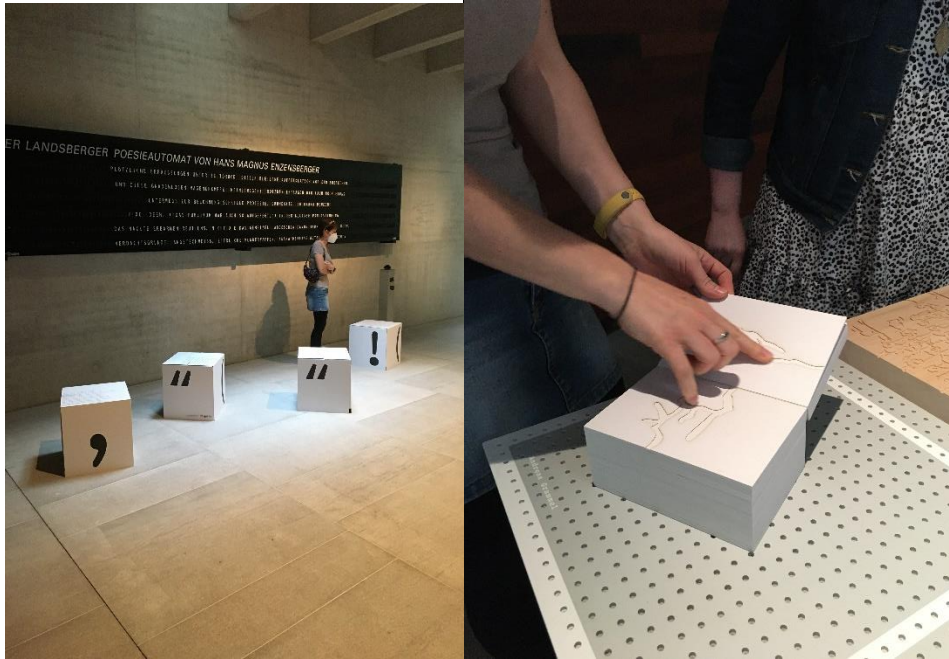
Az első kiállítás címe, amelyben Hildebrandt körbekísért bennünket, **Pontpontvesszőkötőjel**. Az írásjelek rendszere az Irodalom Archívumában (punktpunktommastrich Zeichensysteme im Literaturarchiv)

A kiállítás az épület több terében került megrendezésre. Más – más hangsúllyal, eltérő megszólalási módokon.

A tárlat első fele az **írásjelek** olvasás-írás-alkotás-folyamatában betöltött szerepét járta körül. A koncepció **kortárs képzőművészek** bevonásával készült. A stuttgarter képzőművészeti egyetem 12 diákjával közös projekt alap kérdésfelvetése: Hogyan kelthető életre az írásjelek rendszere? Az elkészült munkák közül a legemlékezetesebbek:

- a **költészet automata**, amely egy gombnyomással mozgásba hozható, és lényege, hogy véges számú nyelvi elemből végtelen számú költemény állítható elő
- a teljes **ABC-t fába vájt szúnyomokból** újraalkotó könyvecske

A kiállítás kurátorai a merész témaválasztást **egyszerű, világos** kiállításnyelven kommunikálták közönségük felé. Fegyelmezett, minimalista eszköztár segítségével rendezték egységbe a kiállított kortárs alkotásokat.

Mire jók az írásjelek? Mit tehetünk velük, és mit tesznek ők velünk? (Wozu Zeichnen?)

A második kiállítási egység nyelvtudósok, irodalomtudósok és etnográfusok eltérő megközelítéseivel dolgozott ugyanarra a témára, azaz az **írásjelek** szerteágazó **feladatkörére** kérdezett rá, ezúttal a tudomány szemszögéből.

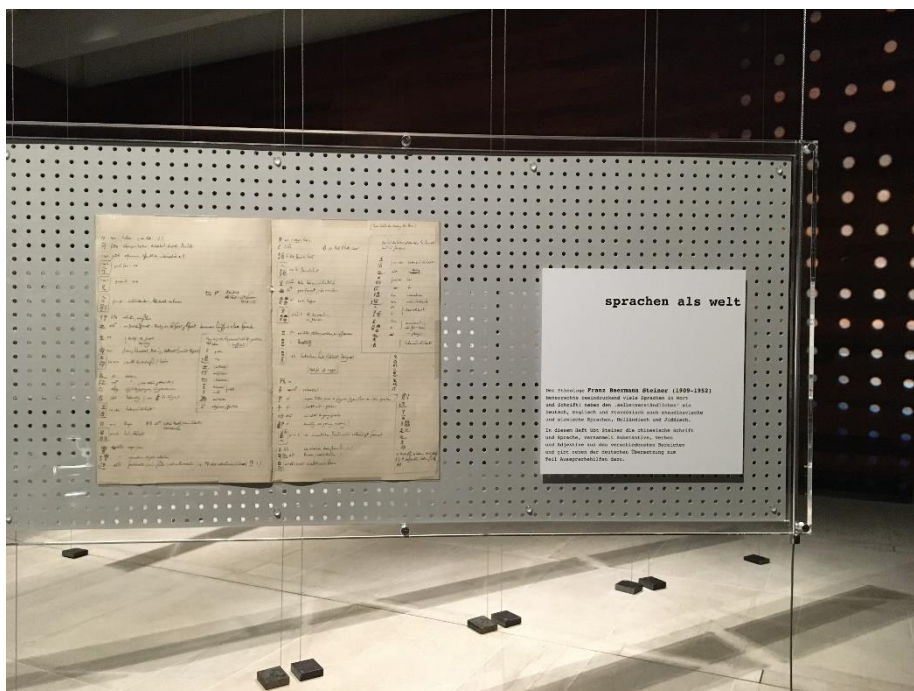

Alapvetése a következő volt: Az irodalom a(z) (írás)jelek és kódok művészete, melyek az irodalom múzeumában mindenhol jelen vannak.

A kiállítás **2. fele** az irodalmi/nyelvi/képi jelrendszerek sokszínűségét és azok összetett működését mutatta be, ahogyan azok az Archívumban megtalálhatóak és felfedik magukat.

Különböző nyelvtudósok **kísérletező szövegeivel** találkozhattunk, amelyek igen gyakran az idegen nyelv eltérő nyelvi jeleivel, jelentéseivel, képi világával, a nyelvköziség, a fordítás, a fordíthatatlanság problémájával és lehetőségeivel játszott el. Eredeti kéziratok kerültek kiállításra ebben a kiállítási egységben, rövid szakkomentárokkal.

A szövegek „lebegnek”, a kiállítás installációk így is relativizálják a kiállított objektumokat. Találunk közöttük szép számmal rajzokat, grafikai alkotásokat, digitális installációkat is. ezekben a kiállítóterekben a **szövegre, mint látványra** helyeződött a hangsúly.

Olvasó labor/Leselabor – Hogyan olvasunk ma és miért?

A következő kisebb kiállítási egység hangulata egészen más. Hangulatos, otthonos, az olvasás bensőséges, intim jellegét hangsúlyozza. Kényelmes olvasó sarkokkal egészül ki.

A teremben egy központi installáció található: egy kör alakú olvasótárló, amely a **könyv fogalmát** szemlélteti: a könyv, mint **ajándék**, a könyv mint **szabad tér**, a könyvben hátrahagyott **olvasásnyomok**, jegyzetek, valamint a „**szoros olvasás**” fogalma kerültek könyv kapcsán a középpontba, laboratóriumi körülmények közé.

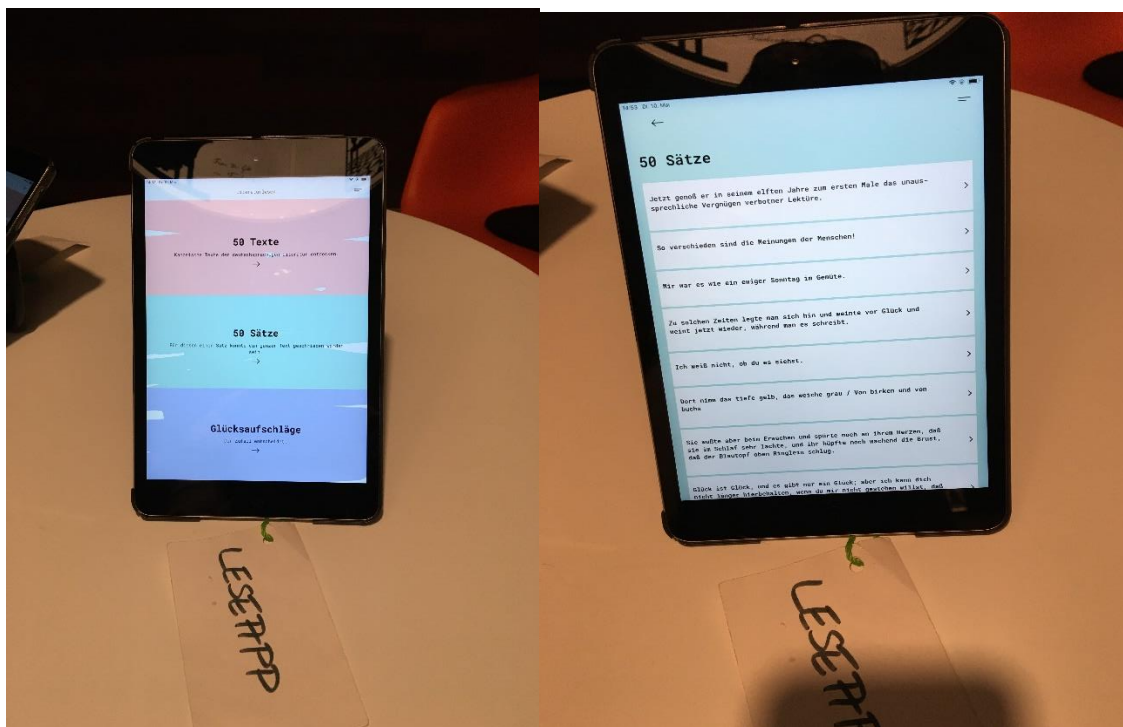
A tárlóban ismert német szerzők által olvasott, jegyzetekkel, mini grafikákkal ellátott könyveket helyeztek le.

A tér egy **digitalizációs stratégiai projekt** eredményeit hasznosítja, középpontjában az irodalom **digitális olvasása** áll: **kutatás és hatás** viszonyának elemzése, legfőképpen az **olvasási szokások változása**, és az arra adott reflexiók vizsgálata került a kurátorok figyelmének fókuszába, és a teremben elhelyezett installációs eszközök erre a témára irányították a látogatói fókuszot is.

A terem az irodalom alap fogalmaira kérdez rá, az **olvasás** jelenlegi helyzetét, esélyeit latolgatja. Izgalmas, ahogyan a kurátorok **írók olvasási szokásainak** beemelésével szólítják meg a látogatót, ezáltal téve közvetlenebb hangvétellűvé, megragadhatóbbá az olvasás mikéntjének, az olvasás aktivitásának elvont fogalmát.

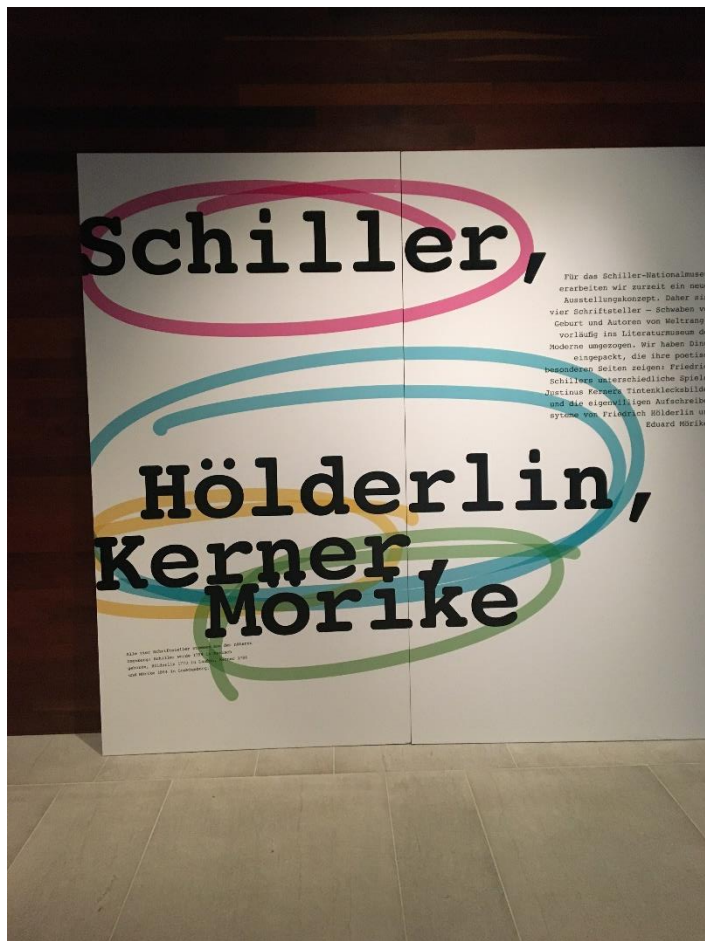
Ez a tér már címével is hangsúlyozza a **kísérletezés, a kölcsönhatás** fontosságát. Kialakításában pedig a digitális kor tableteken megjelenő kihívását vegyíti egy sváb művésznő Luise Duttenhofer 19. századi olvasó típusait ábrázoló árnyék-képeivel.

Az asztalokon elhelyezett tableteken 50 kanonikus szöveg, 50 mondat és véletlenül kiválasztott szöveg található, ezek segítségével szemléltetik a német irodalom állandó változásban, **mozgásban lévő kánonját**, a szövegek, mondatok együtthatását, izgalmas találkozásait, az internetes keresés véletlenjeiből fakadó meglepő szövegeképződményeket.

Schiller – Hölderlin, Kerner, Mörrike

Mivel a **Schiller-Nationalmuseum** jelenleg zárva tart, ezért az állandó kiállítás anyagából időszakai kiállítótereket rendeztek be.

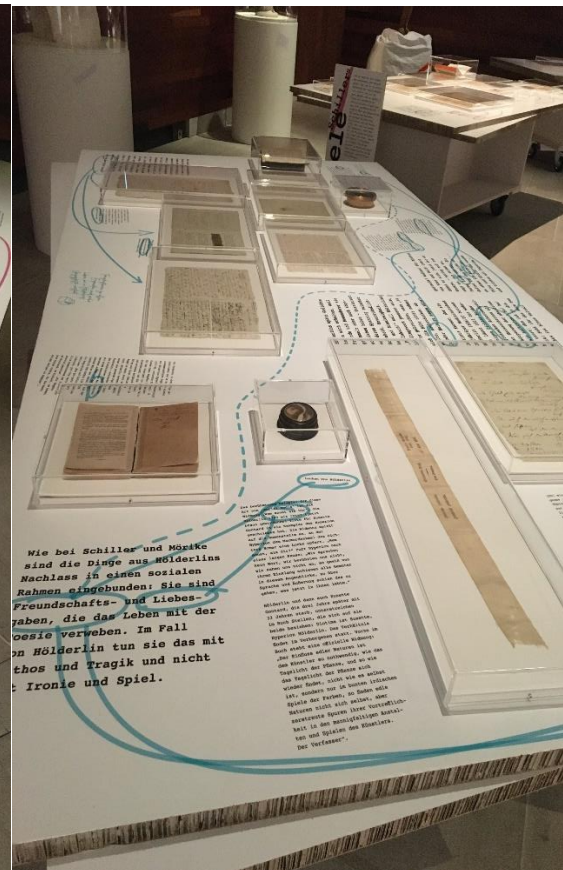
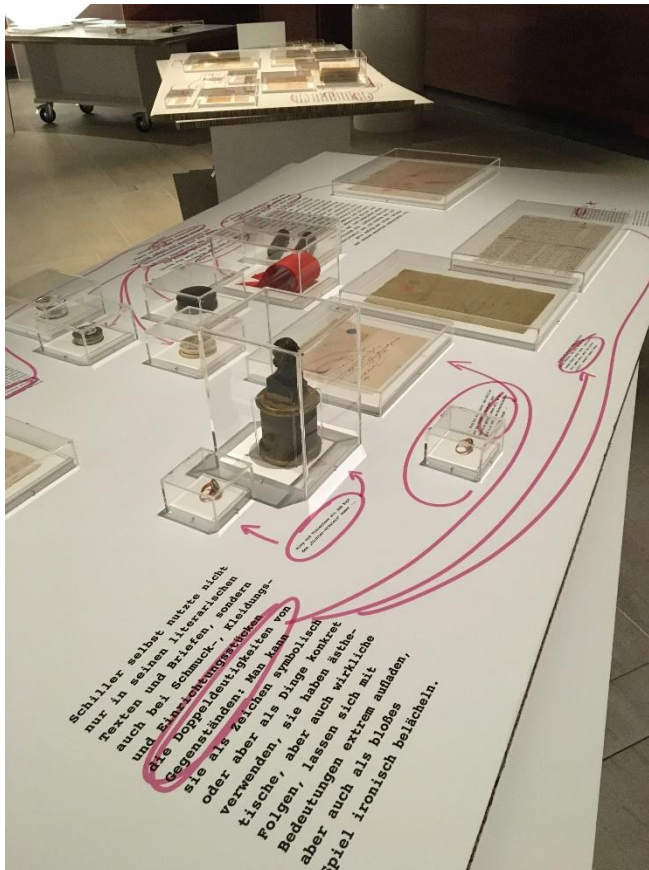

4 nagy, mozgatható „**terepasztalon**” rendezték el a megmutatni kívánt anyagot. A koncepció és a kivitelezés hangsúlyos eleme az **összefüggések láttatása**, a tárgyak, szövegek, kéziratok **számának minimalizálása**.

Az asztalon elhelyezett grafikai elemek egy **intenzív olvasás, jegyzetelés, tudományos munka folyamatát** imitálják, színes szövegeket, tárgyakat és kéziratokat összekötő „rajzhálóval”. A látogató befogadható mennyiségű, jól átlátható szövegmagyarázattal találkozhat.

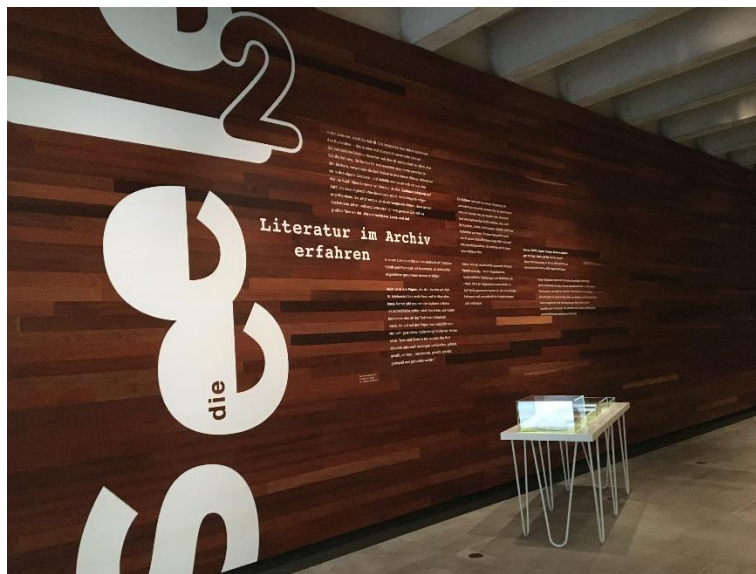

A kiállítóterben elhelyezett írásvetítők a látvány fontos részét képezik, egyaránt alkalmasak a látogatói **kísérletezésre**, és egy tudományos **előadás** megtartására. A vetítő-lemezek Schillerhez kapcsolódó képanyag került elhelyezésre.

Die Seele 2

Végezetül essék szó az **Archív** anyagát évekre lebontó kiállításról. A kiállítás az archívum legérdekesebb gyarodását mutatja be az egyes évekből, rengeteg izgalmas, mesterséges intelligencián alapuló digitális alkalmazás segítségével, így például az olvashatatlan **kézírást beolvasó telefonos alkalmazás**, vagy a papirkosárból előkerülő gyűrött kéziratot bemutató rövid **animáció** teszik érdekessé az amúgy száraz, laikus látogató számára kevésbé érdekes anyagot.

Ennek a tárlatnak az egyik legérdekesebb fejlesztése az az „**okos asztal**”, amely az eredeti dokumentum másolataihoz kapcsolódó információkat teszi a látogató számára láthatóvá, az asztal egyik oldala **ismereteket**, másik oldala pedig további **irodalmi** vonatkozású szövegeket mutat meg az érdeklődő számára.

A kiállítás **célja** érdekes információkkal felruházni a száraz dokumentumokat, valamint a **kutatás folyamatának izalmát, összetettségét** láthatóvá tenni.

Általános benyomások, tér használat, tablók, szövegek

Az eddig tárgyalt kiállítások **általános jellemzője a tágas, szellős, jól átlátható térhasználat. A falakon alig, elsősorban az installációs elemeken helyezik el az információt.**

Miután minden egyes kiállítás esetében más a kivitelező, ezért **mindegyik tárlat teljesen más kiállítás nyelvet** használ. Ez üdítően hat, képes hosszan **fenntartani a figyelmet**, ami egy főként irodalmi alkotásokat, így szövegeket bemutatni kívánó múzeum kiállításai esetén különösen nehéz és fontos feladat.

Ugyancsak fontos eleme a tárlatoknak a **kérdező szöveg**. A kiállítási szövegek kerülnek a súlyos, nehéz kijelentő mondatokat. Feladatuk a láttatás, **kontextusba** helyezés, gondolkodtatás, a játékos interpretáció.

A kiállításokhoz kapcsolódó **kiadványok** ugyanezt a célt tűzik maguk elé, szövegeik felütése többnyire egy kérdés, a szöveg érdekes, meglepő grafikai megoldásokkal tagolt. Erősen reflektál napjaink komputeres szövegalkotására, lényeges eleme a véletlen, valamint a szövegköziség, az **intertextuális** játék is.

Verena Staack – múzeumpedagógus – beszélgetés

Verena Staack a múzeum múzeumpedagógusa arról mesélt nekünk, hogyan történik a kiállítási tartalmak közvetítése, melyek a látogatói elvárások, kérések.

Természetesen feladatuk a **hagyományos tartalmak közvetítése**, az iskolai tananyag múzeumi térben történő átadása. Schiller és korának, a felvilágosodás irodalmának bemutatása. A múzeumi terek természetesen kiválóan alkalmasak a hagyományos ismeretközvetítésből való kizökkenésre.

Az időszaki kiállító terekben, és rendhagyó foglalkozásokon a gyerekek figyelmét az adott tér érdekesebb kiállítási objektumai felé irányítják. A titkos írásjelek, titkos nyelv, a képekkel kommunikáló szövegek különösen jól működtethetők a foglalkozások során.

A múzeumi foglalkoztató teremben a nyelv alap egységeire építő játékokkal találkoztunk, betűkből, szavakból, szimbólumokból, rímekből felépülő játékokkal lehet itt elütni az időt. A sikerélmény és a szórakozás garantált!

A **KulturAkadémia** névre hallgató projekt keretében az irodalom iránt fogékony gyerekek kortárs szerzők mellett leshetik el az írással kapcsolatos hasznos fogásokat, trükköket. A program egy hétig tart.

Egy jelenleg is futó program, a **21. század virtuális irodalmi múzeuma** névre hallgató program keretében a látogatókat arra kérték, írják le a jövő irodalmi múzeumát.

A **gyerekek** válaszaik között szerepelt, hogy a jövőben a kiállításokat gyerekek vezetik majd. Ez az elképzelés annyira megragadta a múzeumpedagógusok fantáziáját is, hogy a lezárások ideje alatt elkezdték kidolgozni a gyerek-tárlatvezetések.

A diákok (6 és 10 év közöttiek) egy hetet töltöttek el a múzeumban, és maguk választották ki azt a kiállítási egységet, amelyikről mesélni szerettek volna. Feladatuk először az volt, hogy tisztázzák saját kötődésüket, motivációjukat a kiállítási objektumhoz/részlethez, majd a múzeumpedagógusok ellátták őket azokkal az információkkal, amelyeket a tárlatvezetés során a látogató számára feltétlenül el kell mondaniuk.

A **felnőttek** számára tartott rendhagyó tárlatvezetések a kiállításból **kiemelt képekkel/objektumokkal** indulnak. Ezeket kapják laminált képek formájában kézbe a résztvevők. A vendégek feladata, hogy a kiállítás ismerete nélkül értelmezzék ezeket a fotókat, majd ezt követően veszi kezdetét a tárlatvezetés, melynek mindvégig része marad a dialógus, az interakció.

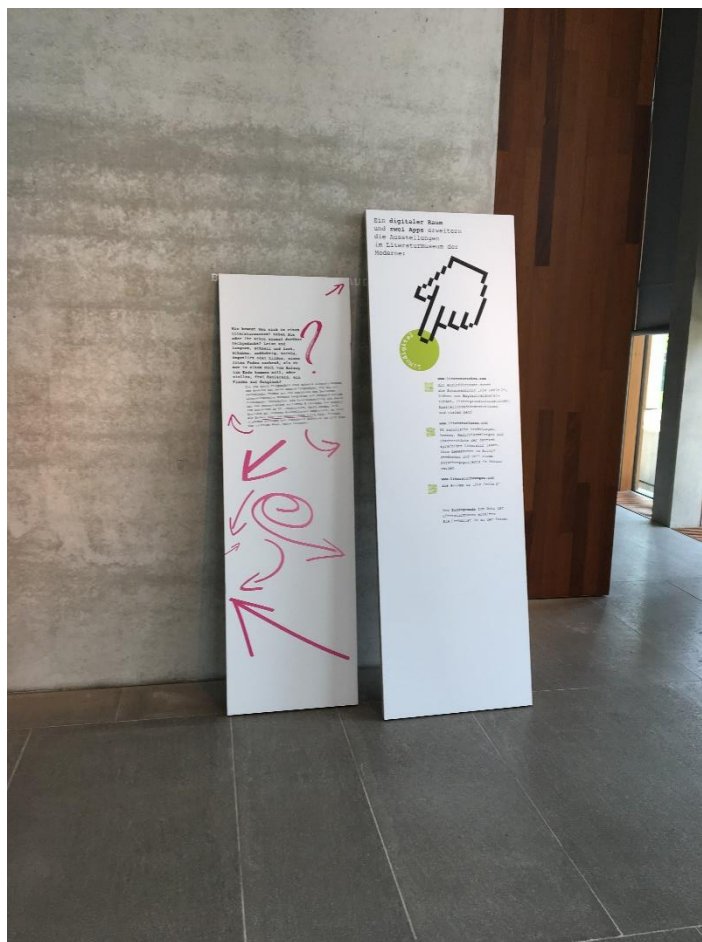
Museum AktionsTage – Múzeum akcióban

Ezeken a napokon a látogatás ingyenes, és a látogatókat nagyon sok apró meglepetés várja. A nap célja a cselekvő befogadás, minél több interakcióval, a főszereplő a játékos kedvű vendég.

A vendégek felolvasnak, vagy könyvprezentációkat tartanak egy rövid felkészülést követően a kíváncsi érdeklődők számára, egymást és magukat is szórakoztatva a kiállítóterekben. A gyerekek, családok felfedezőlapokkal járhatják be a múzeumi tereket.

A kiállítások **bárhol** elkezdhetőek és bárhol végük szakadhat, ahol a látogató elfáradt. Csak **helyes útvonalak** léteznek, ahogyan arra a bevezető tablószöveg is „figyelmeztet”, és igaz ez az értelmezés, befogadás útvonalaira is.

Múzeumi látogatásunk alapélménye volt a **játék**, a **felfedezés**, a **kérdezés** és **válaszadás öröme**, amit a tágas kiállítóterek és kortárs installációk, grafikai megoldások, valamint a kérdező kurátori szövegek hívnak életre és erősítenek meg.

Deutsches Literaturarchiv Marbach

Látogatásunk 2. napján az Archívum raktározási rendszeréről, érdekességeiről Helmuth Mojem, az intézmény tudományos munkatársa mesélt nekünk.

A raktár épülete a raktározás valamennyi feltételének eleget téve (páratartalom, hőmérséklet, por) lehetővé teszi, hogy a tárgyak, kéziratok, könyvek a polcokon **csomagolás nélkül**, rendszerezve legyenek tárolva.

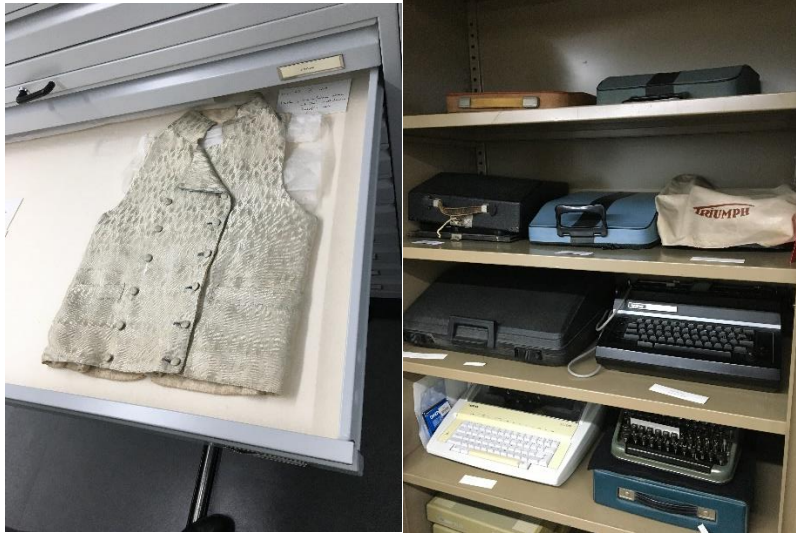

A kéziratok savmentes mappákban, **könnyen nyitható zöld tároló dobozokban** kerültek elhelyezésre.

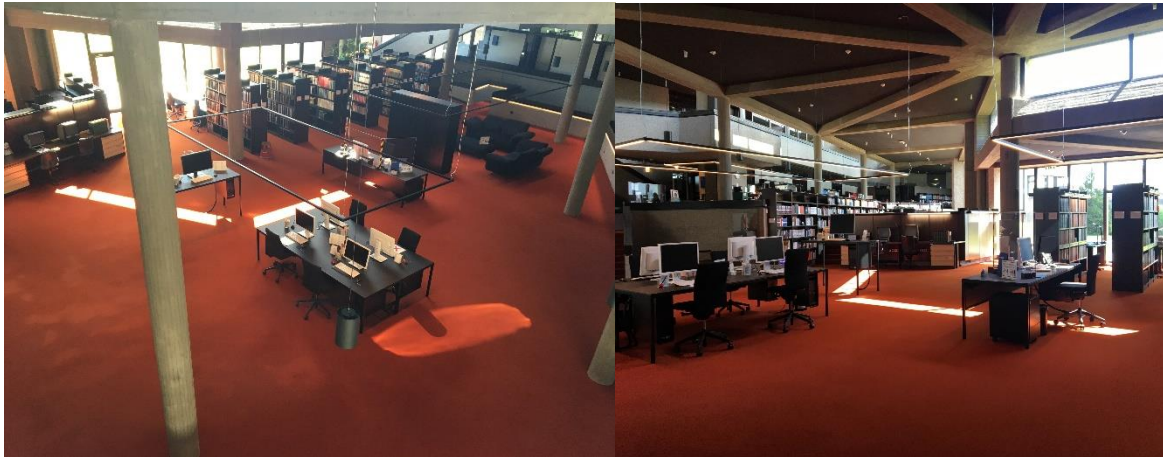

A tárgyakat és összefüggő hagyatékokat kihúzható fekvő tárlókban, vagy zárható, polcos szekrényekbe rendezik el.

Az Archívumhoz könyvtár is tartozik, ahol a kutató kényelmes körülmények között dolgozhat az Archívum anyagából, illetve a könyvtár szabadpolcos könyveit is használhatja.

Az Archívum munkatársai saját irodával rendelkeznek, amelynek kialakításánál fontos szempont volt, hogy az irodalmi hagyatékok feldolgozására alkalmas legyen. (polcrendszer, kihúzható felületek, kényelmes, nagy munkafelülettel rendelkező íróasztalok)

Az Archívum **gyűjtőköre** a német irodalom egészére kiterjed. Különös tekintettel Schiller és a felvilágosodás irodalmára, a környék német nyelvű irodalmára és a kortárs német irodalomra.

A gyűjteményi gyarapodás intenzitása, gyorsasága miatt új raktárépület kialakítását tervezik.

Számomra a marbachi tartózkodás egyik legfontosabb tanulsága, hogy az irodalmi művek, alkotók, életutak, az irodalomtörténeti és irodalomelméleti összefüggések bemutatásában nem a digitális eszközökön volt a hangsúly.

A kurátorok sokkal inkább a grafikai megoldásokra, a tárgyak és dokumentumok átgondolt válogatására helyezték a fókuszot. Mind a tárgyakból mind pedig a bemutatott dokumentumokból nagyon kevés került kiállításra az adott téma vagy bemutatott alkotó kapcsán.

Az intézményvezető és a múzeumpedagógus is a témák feldolgozásának alapötleteit, ötletgazdagságát hangsúlyozták. Az interakció jól működő eszköztárának kulcsa minden esetben a tárlatvezető és a múzeumpedagógus.

Természetesen a vizsgált kiállítások valamennyi médiuma tartalmaz izgalmas, tanulságos elemeket, a fentebb leírtak is ezt igyekeznek alátámasztani.

Kedvet csinálni az olvasáshoz, egy – egy nehezebben olvasható szerző életművét népszerűsíteni, személyes példákon keresztül lehet a leghatékonyabban, és ehhez szükség van a tárlatvezető, a muzeológus vagy a múzeumpedagógus hiteles, elkötelezett személyére, aktív jelenlétére, a jól felépített, átgondolt kiállítás-technikai eszközök mellett.

Fekete Barbara (muzeológus)